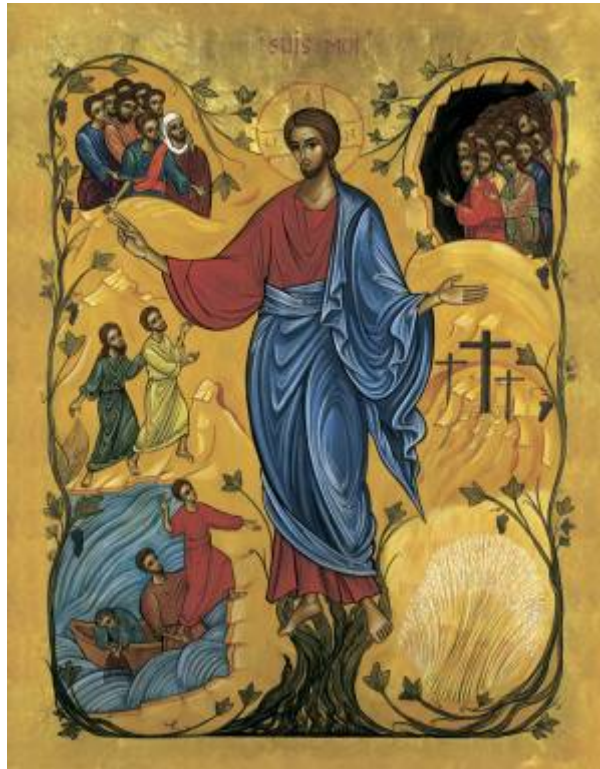

Η Εκκλησία του Αγ. Πνεύματος και η Μοναστική Ζωή

Ορθοδοξία / Θεολογία

Ολιβιέ Κλεμάν, Καθηγητής Ινστιτούτου Ορθ. Θεολογίας "Άγιος Σέργιος", Παρισίων

Η Εκκλησία του Χριστού, ως ένα μυστηριακό, «μυστικό» σώμα, είναι επίσης «σώμα πνευματικόν» -όπως ο Απόστολος Παύλος αναφέρει- δηλαδή χώρος του Αγίου Πνεύματος, χώρος αενάου Πεντηκοστής.

Μέσα στο Ευαγγέλιο ο Ιησούς παρουσιάζεται ως ο Χριστός (κεχρισμένος) από το Άγιο Πνεύμα. Το Άγιο Πνεύμα, που είναι η Βασιλεία του Πατρός, χρίει συγχρόνως τον Μεσσία Ιησού. Ποτέ δεν σταματά να παραμένει σ' Αυτόν, όπως φαίνεται στη μεγάλη τριαδολογική θεοφάνεια κατά τη βάπτιση στον Ιορδάνη και τη μεταμόρφωση στο όρος Θαβώρ. Προς το τέλος του κατά Ιωάννη Ευαγγελίου, ο Χριστός ολοκληρώνει την αποκάλυψή του για το ρόλο του Αγίου Πνεύματος. Ως ο νέος Παράκλητος, θα εσωτερικοποιεί την παρουσία του Εσταυρωμένου και θα μεταδίδει την Τριαδική Αγάπη στους ανθρώπους.

Στην πραγματικότητα, όταν ο Θεός «διά της δεξιάς του» (δηλαδή ο Πατήρ εν Αγίω Πνεύματι) ανέστησε τον Χριστό, το «πνευματικό σώμα» του Χριστού έγινε σώμα εκκλησιαστικό. Δομημένο με την πρώτη, αυθεντική επίκληση, γίνεται τώρα μόνιμο ως το σώμα του Κυρίου που κάθησε εν δεξιά του Πατρός και μεσιτεύει -αυτό είναι το όλο νόημα της προς Εβραίους Επιστολής- για την κάθοδο του Πνεύματος της Πεντηκοστής στην Εκκλησία που το περιμένει. Στη συνέχεια η Εκκλησία, το Σώμα του Χριστού, διέδωσε τη δύναμη (ενέργειες) της Ανάστασης εν Πνεύματι. Οι Πράξεις των Αποστόλων, διαπεραστικές όπως συμβαίνει με το ίδιο το βάθος της εκκλησιαστικής ζωής, εμφανίζονται ως το Ευαγγέλιο του Αγίου Πνεύματος, όπου το Πνεύμα μιλά και ενεργεί προσωπικά «εν ονόματι Ιησού Χριστού», δηλαδή μέσα από την ευχαριστιακή παρουσία και επίκλησή του. Σύμφωνα με την προφητεία του Ιωήλ, που χρησιμοποιεί ο Πέτρος, στις έσχατες ημέρες το Άγιο Πνεύμα θα εκχυθεί επί πάσαν σάρκαν και «πας ος αν επικαλέσηται το όνομα Κυρίου σωθήσεται» (Πράξ. 2:21).

Πέρα από οποιαδήποτε ενασχόληση και έρευνα γύρω από τη χριστιανική αρχαιολογία, είναι βασικό να επιμείνουμε σε αυτή την επικλητική δομή της Εκκλησίας. Η Εκκλησία, εν Αγίω Πνεύματι, είναι το μυστήριο του Αναστημένου Χριστού. Το μυστηριακό σώμα του Χριστού (δηλαδή η Εκκλησία), χάρη στην ιδιαίτερη σχέση βοήθειας και αλληλοπεριχώρησης με το Άγιο Πνεύμα, εμφανίζεται ως ο μοναδικός χώρος του Πνεύματος, όχι διότι το τελευταίο περικλείεται εκεί, αλλά διότι από εκεί, από την καρδιά του κόσμου, ξεχύνεται προς κάθε κατεύθυνση. Εφόσον μέσω των Μυστηρίων, και κυρίως μέσω της Θείας Ευχαριστίας,

ολοκληρωνόμαστε στο Σώμα του Χριστού, εισερχόμαστε σε αυτό το χώρο χωρίς δυσκολία, όπου εδώ και μόνο «η θνητή ζωή» μας μεταβάλλεται σε «ζωή εν Πνεύματι».

«Δεόμεθα σου Κύριε, κατάπεμψον το Πανάγιόν σου Πνεύμα επί την θυσίαν της κοινότητος» -αναφέρει στην επίκλησή του ο Ιππόλυτος Ρώμης- «συγκράτησέ την, ένωσέ την και χάρισε στους αγίους που αποτελούν μέλη της να πληρωθούν διά του Αγίου Πνεύματος». Ας φέρουμε στη μνήμη τις διάφορες φράσεις της βυζαντινής Θείας Λειτουργίας. «Κατάπεμψον το Πνεύμα σου το Άγιον εφ' ημάς [στην κοινότητα που προσφέρει] και επί τα προκείμενα δώρα ταύτα» [στην προσφορά της κοινότητας]». «Ημάς δε τους εξ ενός άρτου και ποτηριού μετέχοντας ενώσαι αλλήλοις διά της κοινωνίας του Αγίου Πνεύματος». «Ελάβομεν Πνεύμα επουράνιον», ψάλλουν αυτοί που μετέλαβαν. Και στη συριακή παράδοση η Θεία Ευχαριστία συχνά καλείται «πυρ και Πνεύμα». «Η φωτιά και το Πνεύμα είναι στο βάπτισμά μας», γράφει ο Άγιος Εφραίμ ο Σύρος. «Εξίσου η φωτιά και το Πνεύμα βρίσκονται στον Άρτο και στο Ποτήριο». Στη Χριστιανική Ανατολή, η σχετικά μεταγενέστερη σύνδεση του μυστηρίου του χρίσματος με αυτό του βαπτίσματος τονίζει την πνευματική διάσταση του δεύτερου: ο θάνατος και η Ανάσταση εν Χριστώ μάς εισάγει στη βασιλεία του Πνεύματος.

«Αυτός ουν ἔστι Θεός σαρκοφόρος, και ημεῖς ἄνθρωποι πνευματοφόροι», γράφει ο Μέγας Ἀθανάσιος. Πνευματική ζωή για ἓνα Χριστιανό σημαίνει ζωή εν Πνεύματι, ἢ μάλλον το Ἅγιο Πνεῦμα ως ζωή, στα μέτρα της ὑπαρξῆς μας ριζωμένης στο Σῶμα του Χριστοῦ -τα Τίμια Δώρα- και της ολοκλήρωσῆς μας στην κοινωνία των Ἀγίων, διότι εἶναι το Ἅγιο Πνεῦμα που οικοδομεῖ την Εκκλησία σε κοινωνία. Εν Χριστῷ, με το βαπτισματικό θάνατο και την ἀνάσταση, που γίνεται ἡ σφραγίδα της ὅλης μας ὑπαρξῆς, λαμβάνουμε το ζωοποιό Ἅγιο Πνεῦμα, ἐκεῖνο που εἶναι ἡ Ζωή, ἡ πιο δυνατή ἀπό το θάνατο και στο οποίο βρίσκουμε την πνοή της ἀναστημένης ζωῆς μας. Το Πνεῦμα μᾶς εἰσάγει στα «βάθη του Θεοῦ» (Α΄ Κορ. 2:10) ὄχι ἀπλῶς σε μια ἀδιαφοροποίητη ἄβυσσο, ἀλλά στο πλήρωμα και την πηγή της προσωπικά μεθεκτῆς, ἀκτιστῆς θείας ἐνέργειας. Ο νέος τρόπος ζωῆς που μεταδίδει το Πνεῦμα σ' ἐμᾶς εἶναι ἡ ἴδια ἡ φύση της Ἁγίας Τριάδας. Στην πραγματικότητα εν Ἁγίῳ Πνεύματι ομολογοῦμε «Κύριον Ἰησοῦν» (Α΄ Κορ. 12:3) και τολμοῦμε να καλοῦμε τον Θεό «αββά ο Πατήρ» (Ρωμ. 8:15). Κάθε ἀποφατική ἀντινομία εἶναι γραμμένη σ' αυτό το ὄνομα του Πατέρα, ἓνα ὄνομα που εἶναι ἀνώτερο ἀπό αυτό του Θεοῦ, σύμφωνα με τὴ μαρτυρία των Πατέρων της Εκκλησίας. Διότι ο Πατέρας εἶναι τὴν ἴδια στιγμή ἡ Πηγή της ἀπρόσιτῆς θείας φύσης -ὑπέρθεος- και συγχρόνως αὐτός που κοινοποιεῖ αὐτή τὴ θεότητα σ' ἐμᾶς μέσω του Χριστοῦ διὰ του Ἁγίου Πνεύματος, με ἓνα τέτοιο τρόπο που μας κάνει να τον ἀποκαλοῦμε Ἀββά με ἀπίστευτη τρυφερότητα.

Ζωή εν Χριστῷ, ζωή εν Πνεύματι, ζωή εν Τριάδι. Πέρα ἀπό τὴ σύγχυση των ὑπάρξεων της μη-Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς και τὴ σύγκρουση των ἀτόμων της ολοφάνερα μετα-Χριστιανικῆς Δύσης, ἡ τριαδική πληρότητα ἀρχίζει, ἐνώνει και τελειοποιεῖ κάθε ἀνθρώπινη σχέση ἐπικοινωνίας, ἢ καλύτερα, αὐτή ἡ πληρότητα μᾶς ἀποκαλύπτει τι μπορεῖ να σημαίνει σ' ἀλήθεια αὐτή ἡ σχέση. Ο Ἅγιος Ἰωάννης ο Δαμασκηνός γράφει ὅτι στην Ἁγία Τριάδα τα πρόσωπα «τὴν εν ἀλλήλοις περιχώρησιν ἔχουσι δίχα πάσης συναλοιφῆς και συμφύσεως». «Ἐν γὰρ ἕκαστον αὐτῶν ἔχει πρὸς το ἕτερον, οὐχ ἥττον ἢ πρὸς εαυτόν».

Στην πραγματική ἱστορία της ἀνθρωπότητας, ἡ τριαδική ἀποκάλυψη ὀρίζεται ως ἡ ἀποκάλυψη του νοήματος του προσώπου και του ἔρωτα. Ἡ τριαδολογική ἀνθρωπολογία -που εἶναι ἡ αυθεντική θεολογία του ἀνθρώπου- ἀποκαλύπτει στον Χριστό, κάτω ἀπό τα περίπτερα πυρός του Ἁγίου Πνεύματος, «ἓνα και μοναδικό ἄνθρωπο», στην πιο ρεαλιστική ἔννοια του ὄρου, μέσα ἀπό τὴ διαφοροποίηση των προσώπων: ὄχι ἀπλῶς ομοιούσια ἀλλά ομοούσια. Ο Ἅγιος Μάξιμος ο Ομολογητῆς μας διασώζει τὴν τριαδο-λογική κοσμολογία των πρώτων Πατέρων, που εἶναι πολύ Παύλεια: ὅ,τι ὑπάρχει, σύμφωνα με μια ὄντολογία του μυστηρίου, μας μιλά για τον Πατέρα· ὅ,τι ο λογικός ἄνθρωπος μπορεῖ να πει και να πράξει με κάποιον νόημα,

μας μιλά για το Λόγο που ορίζει και νοηματοδοτεί τα πάντα· όπου υπάρχει ύλη, αντίθετα με την παγκόσμια πεποίθηση της εντροπίας, αυτή τείνει προς τη ζωή, η ζωή τείνει προς τη συνείδηση, η συνείδηση προς τον ενσαρκωμένο Θεό και με τον τρόπο αυτό, η ύλη μας μιλά για τη ζωοπάροχη Πνοή του Πνεύματος.

Η Εκκλησία του Πνεύματος εμφανίζεται με τον τρόπο αυτό ως ο μεταμορφούμενος κόσμος, αποκαταστημένος στο πρωτόκτιστο κάλλος του, με μια εσχατολογική όμως προοπτική. Οι θείες ενέργειες μέσα από την Εκκλησία κατευθύνονται στην καρδιά των όντων και των πραγμάτων και φτάνουν σιγά-σιγά, διά της κοινωνίας των αγίων, στην ανθρωπότητα και τον κόσμο. Η Εκκλησία του Αγίου Πνεύματος μας δίνει τη δύναμη να διακρίνουμε, και έτσι να ελευθερώνουμε, την αλήθεια των όντων και των πραγμάτων, την ιερότητα του κόσμου, την εικόνα του κάθε προσώπου. Η Εκκλησία δεν θέτει τον εαυτό της υπεράνω της πραγματικότητας· αντίθετα συνιστά το βάθος της και αποκαλύπτει μαζί την κοσμική λειτουργία και την αποκάλυψη της ιστορίας.

Η Εκκλησία με τον τρόπο αυτό, αποκαλύπτεται σ' εμάς με δύο όψεις οι οποίες ανταποκρίνονται μεταξύ τους -αν και κάποτε δεν ανταποκρίνονται. Από τη μια μεριά, πάνω στην πέτρα της πληρότητας που ήδη μας έχει δοθεί και διατηρείται, συναντούμε την ένδοξη και μεταμορφωμένη παρουσία του Αναστημένου Χριστού, όπου Θεός και ανθρωπότητα, Θεός και κόσμος, είναι αδιάσπαστα ενωμένοι. Είναι αυτό το δεδομένο που εγγυάται τη «διανομή των Μυστηρίων» από τους Επισκόπους και τους Ιερείς. Όμως από την άλλη, αυτή η πληρότητα πρέπει να εμφανίζεται στην προσωπική μας ζωή, όχι ατομικά αλλά συλλογικά, μέσα στην Εκκλησία, σε κοινωνία, με την ένωση της ελευθερίας μας με το Άγιο Πνεύμα. Εν Χριστώ, τα πάντα μας έχουν δοθεί, όμως εν Αγίω Πνεύματι τα πάντα είναι μια επανεύρεση σε συνάντηση με τον Χριστό. Το Πνεύμα είναι καινό: είναι δεμένο με ένα ιδιαίτερο τρόπο με το κάθε πρόσωπο· ποτέ δεν σταματά να εμπνέει μεταξύ Θεού και ανθρώπου τις «νέες λέξεις» ενός Άσματος Ασμάτων ήδη πραγματοποιημένου. Το Πνεύμα ζητά μετάνοια από μας και την κτίση: αυτή τη μετάνοια που είναι μια γνήσια ανατροπή της αίσθησης που έχουμε για το τι είναι πραγματικότητα. Η μετάνοια, με τη σειρά της, ετοιμάζει το δρόμο για ένα ξεχείλισμα μεσιτείας, υπηρεσίας και λατρείας που είναι αιώνιο και μαζί πάντα νέο.

Όσον αφορά στο ανθρώπινό της στοιχείο, όπως σημειώνει ο Ωριγένης, η Εκκλησία είναι η μοιχαλίδα την οποία ο Κύριος ποτέ δεν παύει να ξεπλένει στο αίμα του, να την μεταμορφώνει σε άσπιλη νύμφη. Όπως συμβαίνει στην πορεία του καθενός από μας, η Εκκλησία γνωρίζει στιγμές κενού και ξηρασίας, που φαίνεται ότι το Πνεύμα την έχει εγκαταλείψει, ίσως διότι εκείνη παραδόθηκε στον ύπνο, ξεχνώντας τη μετάνοια και τη ζωή της υπηρεσίας ή ίσως διότι επήρθη και άρχισε να μιμείται

πιθηκίζοντας τον κόσμο και τον πολιτισμό του. Αυτή είναι η στιγμή που οι μοναχοί εμφανίζονται στο προσκήνιο.

Σύμφωνα με τους Πατέρες, μοναχοί είναι εκείνοι που προσπαθούν να ζήσουν ολόκληρη τη ζωή τους σύμφωνα με το Ευαγγέλιο. Αναζητούν συνέχεια αυτό το ένα ου εστί χρεία και έτσι ασκούν βία σε όλα μέχρι θανάτου, μια βία που γονιμοποιεί τη ζωή μας και για την οποία έχουν ακριβή συνείδηση: βία της υπακοής, η οποία ελευθερώνει από το εγώ και τα χαρακτηριστικά του· βία της πενίας, η οποία μας ελευθερώνει από κάθε κτημοσύνη με όλη τη σημασία της λέξης• βίας της αγνότητας, η οποία προετοιμάζει τον δρόμο για την ελευθερία των δύο προηγούμενων αρετών και επιβεβαιώνει τη σταύρωση και τη μεταμόρφωση του έρωτα σε αγάπη. Κάποιος θα μπορούσε να περιγράψει την κατάσταση του μοναχού με ακόμη μεγαλύτερη ακρίβεια διατυπώνοντας μια διπλή δομή του μοναχισμού, η οποία είναι μάλλον πρόχειρη αλλά ίσως και δηλωτική.

1. Στη λογο-πνευματική ενότητα της Εκκλησίας οι Επίσκοποι και οι Ιερείς θεωρείται ότι βρίσκονται πιο κοντά στον πόλο της χριστολογικής μαρτυρίας. Σίγουρα, η αποστολή τους είναι χαρισματική, όμως εδώ το Πνεύμα μαρτυρεί, μέσω της αποστολής τους, ότι ο Χριστός πραγματικά αναστήθηκε και ότι η ζωή του προσφέρεται στους ανθρώπους στην Ευχαριστιακή Εκκλησία. Άλλοι βρίσκονται πιο κοντά στον πνευματολογικό πόλο, όπου το Άγιο Πνεύμα μας επιτρέπει να προσλάβουμε προσωπικά αυτή τη ζωή πιο δυνατή από το θάνατο, που ήδη έκανε την εμφάνισή του.

Ο μοναχός βρίσκεται στο κέντρο της πνευματικής αποδοχής μιας νέας ύπαρξης. Είναι βασικά λαϊκός από την άποψη του ευαγγελικού μαξιμαλισμού και της θυσιαστικής ανωνυμίας που αναφέρθηκε πιο πάνω. (Η ορολογία που χρησιμοποιούμε φέρνει τους δύο πόλους σε αντιπαραβολή, όχι όμως σε σύγκρουση: η ιδεώδης παράδοση της Ανατολής για Επισκόπους—μοναχούς δείχνει πόσο η Εκκλησία επιθυμεί να διατηρεί μαζί τη θεσμική και την προφητική όψη).

2. Στην πλατειά και περίπλοκη ενότητα αυτών που καλούνται να παραλαμβάνουν και να σκορπίζουν το Φως, μερικοί βρίσκονται πιο κοντά στην κτιστή πραγματικότητα, την ιστορία και τον κόσμο, για να τη μεταμορφώσουν. Άλλοι βρίσκονται πιο κοντά στο Φως, μεταμορφούμενοι οι ίδιοι με το να καταναλώνονται από αυτό. Αυτή η εγγύτητα προς το Φως, ορίζει τη θέση του μοναχού. Με τον ίδιο τρόπο είναι μια εγγύτητα στο θάνατο. Το χάρισμα του μοναχού είναι να είναι λαϊκός, κυριευμένος από ανυπομονησία για το φως, δηλαδή για το θάνατο και την ανάσταση. Για τους άλλους υπάρχουν μόνο οι βασικές ανάγκες που πηγάζουν από την έμφυτη κατάσταση. Για το μοναχό, πάνω απ' όλα υπάρχει η μάχαιρα, η οποία, όπως γράφει ο Απόστολος, χωρίζει την ψυχή από το πνεύμα, το ψυχικό από το

πνευματικό, το οποίο ακτινοβολεί από την υπερβατικότητα και δεν γνωρίζει άλλη οδό από την εγκατάλειψη του Σταυρού.

Στις «απαρχές» του μοναχισμού (πέρα από το πως διαμορφώθηκε αργότερα), όταν ήταν μια κίνηση εξόδου από τα κέντρα των πόλεων όχι μόνο πλάγια αλλά και κατακόρυφα, δεν υπήρχε μόνο ανθρώπινη βία αλλά και θεία χάρη. Ήταν η αναζήτηση της Βασιλείας των Ουρανών πέρα από τις συγκεχυμένες και αμφιλεγόμενες μορφές αυτού του κόσμου. Ήταν η βίωση της Παρουσίας του Χριστού όχι μόνο μυστηριακά αλλά και προσωπικά.

Σε περιόδους διωγμών, όπως στους πρώτους αιώνες ή και σήμερα ακόμη, η έκφραση του χριστιανικού μαξιμαλισμού -αυτό το αγκάθι στη σάρκα του κόσμου- άνηκε και ανήκει στους μάρτυρες, στους «τετρωμένους διά την αγάπην του Χριστού», οι οποίοι ενώ πάσχουν μαζί του, γνωρίζουν και προγεύονται τη χαρά της Αναστάσεως. Όταν σταμάτησαν οι διωγμοί και τα μαρτύρια, το «βάπτισμα της άσκησης» των μοναχών πήρε τη θέση του «βαπτίσματος του αίματος» των μαρτύρων, ως μια έμπρακτη εφαρμογή του βαπτίσματος δι' Ύδατος και Πνεύματος, πάντοτε ακροσφαλής και αναγκαία. Γνωρίζουμε το θεμελιώδη δεσμό τον οποίο η Αγία Γραφή, καθώς και η ευχαριστιακή πράξη (που στην Ανατολή τονίζεται με το ζέον ύδωρ), καθιέρωσαν μεταξύ του Αίματος και του Πνεύματος. Από εδώ προέρχεται η ταύτιση της άσκησης με τη «θυσία του αίματος» στη γλώσσα του πρώτου μοναχισμού: «δώσε αίμα και λάβε πνεύμα», είναι μια έκφραση στην οποία τονίζεται η ανάγκη της μετάνοιας, η προσευχή της καθόδου στους ζωντανούς νεκρούς του Άδη -εδώ θυμάται κανείς τις εμφανίσεις του σατανά στον Άγιο Αντώνιο- ώστε να συναντηθεί με τον Χριστό και να αναστηθεί μαζί του, για να γίνει και ο ίδιος «αναστημένος», όπως ονομάζονταν οι μοναχοί στην πρώτη Εκκλησία. Όχι ότι ο μοναχός γίνεται υπεράνθρωπος αλλά, αντίθετα, με την κένωση, όπως ο Χριστός, κατεβαίνει πιο κάτω από τη δημιουργία. (Οι ερημίτες και οι στυλίτες, ταυτίζουν τους εαυτούς τους με τα φυτά και τις πέτρες, τους τοποθετούν πιο κάτω από τα ζώα και τους ανθρώπους). Η κένωση εκφράζει την κίνηση του Θεού, ο οποίος, δημιουργώντας, αφήνει γύρω του ένα διάστημα ελευθερίας με το να αποσύρεται και μετά κατεβαίνει με το Σταυρό στη δική του απουσία ώστε όλα, «ο ουρανός και η γη και τα καταχθόνια», να γεμίσουν από φως.

Ο δρόμος της κένωσης αποτελεί τη βάση για την εμφάνιση της χάριτος. Για το μοναχό, το πιο πολύτιμο πράγμα στον κόσμο είναι η περιεκτική αγάπη του Θεού. Ο μοναχός προσδέχεται αυτή την αγάπη που στους περισσότερους ανθρώπους φαίνεται ανύπαρκτη και άδεια. Είναι το θέμα του εν εξορία Θεού που το αισθάνθηκε τόσο έντονα ο ιουδαϊκός μυστικισμός και το οποίο στην ορθόδοξη πνευματικότητα, ιδιαίτερα τη ρωσική, έγινε ο Χριστός που οδοιπορεί, ο Χριστός

που απαιτεί αγάπη, ή ακόμη ο Παράκλητος που παρηγορεί. Ο μοναχός έχει αυτή τη δωρεά της χάριτος: «Οι άνθρωποι ζητούν να δουν τα αποτελέσματα του έργου τους διότι έχασαν την αίσθηση του χαρίσματος· δεν πιστεύουν στο αόρατο. Ο μοναχός προσφέρει τον εαυτό του στον Θεό χωρίς όρους και όρια. Δεν αποζητά να εκτιμηθούν τα αποτελέσματα του έργου του, διότι αν έκανε κάτι τέτοιο θα ήταν σαν να έβαζε όρους στη δωρεά που προσφέρει. Ο θάνατος του Χριστού πάνω στο Σταυρό εμφανίζεται ως μια μεγάλη αποτυχία, είναι όμως από αυτή την αποτυχία που ανατέλλει το φως της ανάστασης και πηγάζει η σωτηρία. Έμεις πρέπει να ακολουθούμε τα βήματα του Χριστού, πιστεύοντας στην κρυμμένη και αόρατη ενέργεια του Θεού. Ο Θεός ψάχνει και αναζητεί: υπάρχει ανάμεσα στους ανθρώπους κανείς που να είναι εντελώς ανοικτός και έτοιμος να δοθεί; Τότε αυτός θα χρησιμοποιηθεί για να σώσει την Εκκλησία και τον κόσμο. Είναι δυνατό να σωθεί η Εκκλησία με ένα καθαγιασμό χωρίς όρους· ο πειρασμός της αυτάρκειας που είναι τόσο συνήθης μεταξύ των ανθρώπων, είναι στη βάση του ένας πειρασμός απώλειας της πίστης» (A. Scrima).

Στο μαξιμαλισμό των μοναχών πρέπει να βρίσκει τον προσανατολισμό της η πνευματικότητα των Χριστιανών. Ο μοναχισμός ετοιμάζει το δρόμο των πνευματικών, των «αποστολικών ανδρών», οι οποίοι μιλούν από πραγματική γνώση για το ακατανόητο της Αγάπης. Με την απόλυτη προσκόλληση τους στο ένα «ου έστι χρεία», ο μοναχισμός σώζει τον κόσμο από την ειδωλολατρία και επιτρέπει στον Θεό να δρα. Η κένωση είναι αχώριστη από τη θέωση.

Είναι αλήθεια ότι στην ιστορία ο μοναχισμός απέδειξε και ένα άλλο λειτούργημα, το οποίο θα αποκαλούσα λειτούργημα της «υποκατάστασης». Σε όλη τη διάρκεια της χριστιανικής περιόδου μια πραγματικά προσωπική μεταβολή πολύ συχνά ταυτιζόταν με την κλίση στο μοναχισμό και η μοναστική κοινότητα ήρθε να υποκαταστήσει τη χριστιανική κοινότητα αφού στηρίχτηκε πάνω στο πρότυπο της Πρώτης Εκκλησίας των Ιεροσολύμων. Όλο και πιο πολύ, στο μέτρο που γίνεται δύσκολο, απαιτητικό ή ακόμη και επικίνδυνο να είναι κανείς Χριστιανός, αυτό το λειτούργημα της «υποκατάστασης» εξαφανίζεται. Είναι φυσιολογικό κάποιος να δει, μέσα από προσωπική εμπειρία, από τη μια την εσχατολογική ανυπομονησία των μεγάλων μοναχών, η οποία είναι περισσότερο από κάθε άλλη φορά απαραίτητη και από την άλλη την υπομονή των λαϊκών με την οποία υπηρετούν μέσα στην ιστορία και οι οποίοι αποτελούν μια ολόκληρη τάξη ημι-μοναχικού και κοινοτικού τρόπου ζωής: αυτοί που ανήκουν σε ένα μοναχισμό ο οποίος ανοίγει και πάλι χώρους σιωπής και προσευχής στην καρδιά των πόλεων, αυτοί που ως λαϊκοί, ακόμη και μέσα στην πίεση της υπηρεσίας και του αγώνα, εφαρμόζουν ένα είδος «εσωτερικευμένου μοναχισμού» -για να χρησιμοποιήσουμε την έκφραση του Παύλου Ευδοκίμωφ- με διάφορες μορφές πενίας και κοινοκτημοσύνης. «Σ' ένα

κόσμο κουρασμένο, εξαντλημένο από τις φροντίδες, με όλο και πιο γρήγορους ρυθμούς ζωής, καθήκον μας είναι να επανεύρουμε και να ζήσουμε την πνευματική παιδικότητα, την ευαγγελική δροσιά και την αφελότητα της «στενής οδού» η οποία μας οδηγεί να καθήσουμε στο τραπέζι των αμαρτωλών, να ευλογήσουμε και να φάμε μαζί τους».

Ο μοναχισμός, λοιπόν, καλείται σήμερα να περάσει από τη λειτουργία της αντικατάστασης, η οποία πολύ συχνά οδήγησε σε ένα υπερτονισμό του θεσμού, στη λειτουργία της ανακάλυψης, της μεσολάβησης και της συνύπαρξης με τους άλλους. Καλείται να αναλάβει πλήρως τη χαρισματική, ή για να το θέσω θεμελιωδέστερα και πιο ταπεινά, την πνευματική του ζωντάνια. Το να μιλάς για «ασωτερικευμένο μοναχισμό» θα αποτελούσε μάταιο καλαισθητισμό αν δεν υπάρχουν αληθινοί μοναχοί. Οι διάφορες χαρισματικές ανανεώσεις θα μπορούσαν επίσης να ελευθερωθούν από τις ενοχλητικές επεκτάσεις των νεοσύλλεκτων εάν βρουν πεπειραμένη καθοδήγηση για να περάσουν την έρημο για τη μακρά και υπομονετική έξοδο προς τη «χώρα των ζώντων».

(«Ορθόδοξος Μοναχισμός», εκδ. Αρμός, σ. 63-75)

<http://bit.ly/1aHphnT>